

ПРОМЕНИ СЪС ЗАКЪСНЕНИЕ: ТЪРСЕНЕТО НА АДМИНИСТРАТИВНО НАКАЗАТЕЛНА ОТГОВОРНОСТ НА ВЪЗЛОЖИТЕЛИТЕ НА ОБЩЕСТВЕНИ ПОРЪЧКИ

Любомир Терзиев*

„... времето се мени, и ние с него...”

Керстин Гир

РЕЗЮМЕ: Настоящата разработка цели да изследва търсенето на административнонаказателна отговорност от възложителите при одитите с обхват обществени поръчки. Със съставянето на актове за административни нарушения от одиторите на Сметната палата се цели да се въздейства върху поведението на възложителите, като по този начин се ограничат нарушенията, които се допускат в провежданите от тях процедури. Във връзка с предоставената възможност на контролните органи от Сметната палата на РБългария е разгледан начина, по който се реализира административното производство. В настоящата статия е анализирана промяната в статута на възложителите в новия ЗОП спрямо отменения, като е изследвано как това изменение оказва влияние върху търсенето на административнонаказателната отговорност при нарушения на Закона.

Ключови думи: възложители, доказателства, одит, обществени поръчки, наказателна отговорност

LAGGING CHANGES: ADMINISTRATIVE PENALTY LIABILITY OF CONTRACTING AUTHORITIES AWARDED PUBLIC PROCUREMENT

Lyubomir Terziev

„...time changes and we change with it...”

Kerstin Gier

ABSTRACT: This paper aims to investigate the possibilities for imposing administrative penalties to contracting authorities following public procurement audits. The acts for administrative violations drawn up by the auditors of the National Audit office are intended to influence the behaviour of the contracting authorities in such a way as to prevent future violations of public procurement procedures. The author investigates the formation and processing of administrative procedures by the control bodies by the National Audit Office of the Republic of Bulgaria and analyzes the changes in contracting authorities' status in the amended PPA and the effects of the amendments for the imposition of administrative penalties for violations of PPA.

Keywords: contracting authority, evidence, audit, public procurement, administrative penalty liability

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Преди да се пристъпи към излагането на каквито и да бъде аргументи към това доколко промените в действащото законодателство са закъснели спрямо приложимата нормативна уредба следва да се очертаят следните няколко аспекта на базата, на които стъпва настоящата разработка. **Първият аспект**, е насочен предимно към действащото законодателство и поради тази причина бихме могли да формулираме въпроса: какво се промени по отношение на статута на възложителите след приемането на Закона за обществените поръчки (ЗОП) от април 2016 г. **Вторият аспект**, в настоящата разработка се отнася до начина, по който се реализира административното производство при одитите върху обществените поръчки. **Третият** е поставен върху въпроса при какви нарушения се търси административнонаказателната отговорност.

2. МЕТОДИ

При осъществяване на изследването са приложени следните **мето-ди**: наблюдение; анализ на нормативната уредба; проучване на теоретични аспекти по поставения проблем; сравнителен метод и класификация. За да се постигне по-добра обхватност на изследваната проблематика са използвани резултати от проведено анкетно проучване, проведено през периода април–май 2017 г. сред одиторите, работещи в дирекциите „Одити за съответствие при финансовото управление” I и II на Сметната палата на РБългария, тъй като само в обхвата на процедурите им са включени обществени поръчки.

3. РЕЗУЛТАТИ

За да се даде отговор на **първия аспект и съответно поставения въпрос**, посочени във въведението на разработката следва да прегледаме промените в законодателството назад във времето като **изследваме изменението в статута на възложителите. Отмененият ЗОП** определяше два вида възложители. **Първия вид** възложители бяха: *Президентът на РБългария, Омбудсманът на РБългария, Главният прокурор и административните ръководители на прокуратурите в страната, както и други държавни институции създадени с нормативен акт.* **Вторият вид** възложители бяха юридически лица: *Българска народна банка, дипломатическите представителства на РБългария в чужбина, както и постоянните представителства на РБългария към международните организации, публичноправните организации, определени обединения на посочените организации,*

публичните търговци или други лица, които не са публични предприятия, когато въз основа на специални или изключителни права извършват определени от Закона дейности.

Влезният в сила от **април 2016 г. нов ЗОП** изостави изцяло разбирането за възложителя като юридическо лице. Според чл. 5, ал. 2 от ЗОП публичните възложители са: *Президентът на Република България; Председателят на Народното събрание; министър-председателят; министрите; омбудсманът на Република България; Управителят на Българската народна банка; Председателят на Конституционния съд на Република България, административните ръководители на органите на съдебна власт, които управляват самостоятелни бюджети, както и административните ръководители на прокуратурите в страната; областните управители; кметовете на общини, на райони, на кметства, както и кметските наместници, когато са разпоредители с бюджет; председателите на държавните агенции; председателите на държавните комисии; изпълнителните директори на изпълнителните агенции; ръководителите на държавни институции, създадени със закон или с постановление на Министерския съвет, включително обособени структури на органите на изпълнителната власт, когато са юридически лица и разпоредители с бюджет; представляващите публичноправните организации; ръководителите на дипломатическите и консулските представителства на Република България в чужбина, както и на постоянните представителства на Република България към международни организации; представляващите лечебните заведения - търговски дружества по чл. 36 - 37 от Закона за лечебните заведения, собственост на държавата и/или общините, на които повече от 50 на сто от приходите са от държавния и/или общинския бюджет, и от бюджета на Националната здравноосигурителна каса; ръководителите на централни органи за покупки, създадени за задоволяване на потребностите на публични възложители.*

Във връзка с изброените по-горе възложители на обществени поръчки следва да се посочи, че новия Закон ги определя единствено като субекти, осъществяващи ръководство или представителство на организациите и по този начин слага край на многообразието в статута им. **Подобно уеднаквяване на възложителите има една важна последица и тя е в областта на административнонаказателната отговорност при нарушения на ЗОП (Кацарова, 2016, с. 4).** С приемането на Закона се промени отговорността на възложителите за техните действия или бездействия и тя е само лична. **Важно да се посочи също така, е че самия Закон не дава ясна дефиниция за понятието „възложител”, а само посочва кой лица могат да бъдат такива (Караджова, 2009, с. 177).**

Вторият аспект към който е ориентирана настоящата разработка се отнася до начина, по който се реализира административното производство при одитите върху обществените поръчки. По отношение на предоставената възможност на одиторите да съставят актове на възложителите на обществени поръчки внимание заслужава оценката на бившия председател на СП проф. д-р Валери Димитров, според който в „*Закона на Сметната палата се съдържа едно рязко, санкционно отклонение от типичните за парламентарната Сметна палата правомощия. Във връзка с упражнявания в рамките на одита за съответствие контрол за спазване на режима за обществените поръчки председателят е овластен и с административнонаказваща компетентност*” (Димитров, 2012, с. 71). Въпреки че оценката, която той прави е през 2011 г. то със Закона за Сметната палата от 2015 г. възможността за търсенето на подобна отговорност от възложителите се *запазва*. В този смисъл СП придобива нова „*санкционно-репресивна функция*”, която *не е типична* за дейността ѝ, но се налага да я упражнява заедно с Агенцията за държавна финансова инспекция (АДФИ). Съставянето на актове за нарушения *нарушава връзката на доверие* с възложителя, която е основополагаща за одита като дейност, имащ за цел да установява причини за евентуални несъответствия и да дава препоръки за преодоляването им. Важна особеност на одита, е че контролните органи на СП имат право да съставят актове за установяване на административни нарушения само и единствено по ЗОП, докато АДФИ има право освен по ЗОП, но и на ППЗОП. В случаите, когато в одитните доклади се съдържат данни за престъпления СП ги изпраща както до прокуратурата, така и до специализираните органи за превенция и борба с измамите и корупцията.

Съгласно чл. 260 и 261 от ЗОП актовете за установяване на административни нарушения се съставят от одитори на СП или от длъжностни лица на АДФИ. Това са лица, които се наричат „актосъставители” и те са компетентни да образуват административни производства. Съгласно чл. 260, ал. 2 от ЗОП наказателните постановления за нарушения на Закона, съставени от одитори на Сметната палата се издават от Председателя (респ. оправомощено от него лице). В ЗОП са определени изчерпателно видовете нарушения, за извършването на които може да се търси административнонаказателна отговорност. Изборът е изведен и за всяко нарушение е определен размерът на глобата.

Производството за реализиране на административнонаказателна отговорност за нарушения на ЗОП се осъществява по Закона за административните нарушения и наказания (Кацарова, 2016, с. 70). За да бъде реализирана подобна отговорност спрямо конкретно лице е достатъчно да е имало съответното качество към момента на извършване на нарушението,

независимо, че може да го е изгубило до достигане на проверката. Възможни са случаи, при които към момента на извършване на проверката от органите за последващ контрол извършителите на нарушения по ЗОП или ППЗОП вече да нямат качество, което не ги прави субекти за дадено нарушение. Въпреки това тези лица могат да бъдат привлечени към отговорност, ако не са изтекли сроковете¹, в които може да бъде образувано съответното производство.

Административнонаказателната отговорност за нарушения на ЗОП може да се търси само за деяния, които са включен в административнонаказателните разпоредби на Закона, т.е. към тях е предвиден състав на административно нарушение. Конкретните състави на административни нарушения, за които одиторите от СП и финансовите инспектори от АДФИ могат да образуват административнонаказателни производства, се съдържат в ЗОП (Закон за обществените поръчки, 2017, чл. 247 и 256).

В административнонаказателните разпоредби на ЗОП се съдържат съставите на административни нарушения. Те описват конкретните действия/бездействия, извършването на които е обявено за *наказуемо*. При действието на *отменения ЗОП*, в случаите на извършено нарушение, което подлежи на санкциониране, възложителите – физическите лица понасяха отговорност чрез налагане на глоба, а възложителите – юридическите лица при същото нарушение се наказваха както с глоба, така и с имуществена санкция (Закон за обществените поръчки, отм., 2016., Глава тринадесета). Сега при вече *приетия нов Закон* субектите на административнонаказателна отговорност за нарушенията са само физически лица², тъй като видът на наказанието е единствено глоба, от една страна и от друга като фиксиран размер (Марков, Димова, Александров и др. 2016, с. 448). Особеното при определяне размера на глобата е липсата на конкретно определен минимум и максимум на наказанието. Глобата се определя като процент от стойността на сключения договор за обществената поръчка с ДДС, но винаги е предвиден предел на глобата в абсолютна стойност. По този начин възможно най-високият размер на глобата, който може да бъде наложен при нарушение на ЗОП е 50 000 лв. Това е изцяло ново виждане на българското законодателство, което е свързано вероятно с обстоятелството, че съответното юридическо лице не би следвало да носи негативни

---

¹ В ЗОП са предвидени специални по отношение на ЗАНН срокове за образуване на административнонаказателни производства при нарушения. В чл. 260, ал. 1 и в чл. 261, ал. 1 от ЗОП е предвидено, че актовете за установяване на административни нарушения се съставят в срок от шест месеца от деня, в който нарушителя е открит, но не по-късно от три години от извършване на нарушението. Бел. авт.

² Физическите лица, които могат да отговарят за нарушенията на ЗОП, към момента на извършването му трябва да притежават някое от следните качества:

- Да са възложители по смисъла на чл. 5, ал. 2 или 3 от ЗОП;
- Длъжностно лице, на което са делегирани правомощия по силата на чл. 7 от ЗОП (упълномощено лице или лица, заместващо възложителя). Бел. авт.

последници в резултат на неправилни и незаконосъобразни решения и действия на неговия законен представител (Мавров, 2018, с. 11).

По отношение на възможността за търсене на административнонаказателна отговорност следва да се вземат под внимание и резултатите от проведено допитване³ до одиторите работещи в дирекциите „Одити за съответствие при финансовото управление” I и II на Сметната палата на РБългария. Причината да се насочи вниманието единствено към тези дирекции, е че само в обхвата на одита за съответствие при финансовото управление се включват контролни процедури, отнасящи се до обществените поръчки (вж. табл. 1).

Таблица 1. Относителен дял на ефективността относно търсенето на административнонаказателна отговорност

Въпрос: Смятате ли, че търсенето на административнонаказателна отговорност е ефективна функция на одита, извършван от Сметната палата?	Отговори:	
	брой одитори:	отн. дял (%):
<i>Категорично „Да”</i>	10	19,61
<i>По-скоро „Да”</i>	13	25,49
<i>По-скоро „Не”</i>	16	31,38
<i>Категорично „Не”</i>	6	11,76
<i>Не мога да преценя</i>	5	9,80
<i>Няма отговор</i>	1	1,96

От данните в Таблица 1 е видно, че по-малко от половината анкетирани одитори смятат, че търсенето на административнонаказателна отговорност не е ефективна функция на одита, извършван от Сметната палата (съотв. 31,38% са посочили *по-скоро „Не”*, а 11,76% *категорично „Не”*). На противоположното мнение, че търсенето на административнонаказателна отговорност е ефективна функция на одита, извършван от Сметната палата *по-скоро „Да”* са посочили 25,49% от анкетираните, а *категорично „Да”* – 19,61%. Преглеждайки дадените отговори може да се обоснове твърдението, че съществуват мнения и в едната и в другата посока относно възможността за търсене на административнонаказателна отговорност.

Видно е че посочените мнения в никакъв случай **не подкрепят изцяло тезата** за ефективността на търсената отговорност. В тази насока при анализа на данните в отчетите за

³ В настоящата статия са използвани данни от проведено анкетно проучване към дисертационен труд на тема „Методически проблеми на одита от Сметната палата върху обществените поръчки”, защитен на 04.07.2018 г. Бел. авт.

дейността на Сметната палата за периода 2013 – 2017 г⁴. се установи променлива тенденция, свързана със съставените актове за административни нарушения по ЗОП, като се забелязва, че тя е нарастваща в началото и края. **Причината може да се състои в приетия нов Закон за Сметната палата от февруари 2015 г., и опитите за усъвършенстване на ЗОП.** От общия брой на актовете за установяване на административни нарушения, 289 бр. са издадените наказателни постановления, като тенденцията която се наблюдава е отново същата, **най-много** наказателни постановления има издадени за 2013 г. (135 бр.), а **най-малко** през 2015 г. (седем). По отношение на издадените предупреждения за т.нар. **маловажни случаи на административни нарушения по чл. 28 от Закона за административните нарушения и наказания (ЗАНН)**, броят им за периода е сравнително висок – 274 бр. Като отново за 2013 и 2014 г. броят им е най-висок през посочения период. По отношение на, издадени наказателни постановления за периода 2013 – 2017 г. 196 бр. са обжалвани, а отменените са 91. Значителен е и броя на издадените резолюции за прекратяване – 155 бр.

От изведените по-горе данни е видно, че голяма част от наказателни постановления се обжалват от възложителите и впоследствие отменят от съответните органи. Причината за този факт може да се състои в това, че административнонаказателната функция **не** кореспондира с одита, имащ за цел да установява причини за евентуални несъответствия и да дава препоръки за преодоляването им. **Въпреки че на пръв поглед според изказаните становища за промените биха могли да се определят като навременни, то според представените данни те могат да се посочат и като закъснели.**

В резултат на данните от отчетите за дейността на Сметната палата за периода 2013 – 2017 г., могат да се изведат следните същностни характеристики за отделните показатели, които са анализирани:

- **Съставени АУАН за нарушения по ЗОП**, позволява количествено измерване на санкционната дейност на контролните органи на Сметната палата в областта на обществените поръчки. Данните от него могат да бъдат съпоставяни с броя на установените нарушения, както и с други параметри за целите на анализи в различни области. Посредством разделянето на съставените Актове за установяване на административни нарушения (АУАН) по ЗОП и ППЗОП, се проследява прилагането на кой нормативен акт е с повече нарушения, подлежащи на санкциониране. Индикаторът, в частта за съставени АУАН на ППЗОП, се отчита само от

---

⁴ Данните в настоящата част от разработката са извлечени от отчетите за дейността на Сметната палата на РБългария за периода 2013-2017 г., <http://www.bulnao.government.bg/bg/articles/otcheti-130> [Посл.достъпен 25.02.2019]

Агенцията за държавна финансова инспекция предвид липсата на санкционни правомощия на Сметната палата по този нормативен акт.

- Чрез *издадените наказателни постановления* се събират данни за резултата от административнонаказателната дейност на двата контролни органа. Това позволява да се сравни политиката по административно наказване в областта на обществените поръчки.

- *Маловажни случаи на административни нарушения по чл. 28 от ЗАНН* позволява да се установи колко от образуваните административнонаказателни производства чрез съставяне на АУАН не са приключили с налагане на санкция, тъй като извършеното нарушение е преценено от административнонаказващия орган като несъществено (маловажно). Информацията за броя на издадените предупреждения позволява проследяване на тенденции в характера и тежестта на нарушенията.

- *Издадени резолюции за прекратяване* е необходим с оглед пълно обхващане на параметрите на административнонаказателната дейност в областта на обществените поръчки. Съобразно основанието за прекратяване е възможно извеждане на причини, поради които не е възможно приключване на вече образувано производство (слабости при образуване на производството или необходимост от прилагане на по-благоприятен закон).

- *Обжалвани наказателни постановления* позволява да се събира информация за броя на случаите, при които преценката за налагане на санкция при нарушения в областта на обществените поръчки е оспорена и отнесена за решаване пред съда.

- *Отменени наказателни постановления* има пряка връзка с измерване на ефекта от административнонаказателната дейност в областта на обществените поръчки.

В рамките на етапа по изпълнение на одитната задача, включително за събиране на доказателства се извършва комуникация с длъжностните лица в одитирания възложител на различни нива. Доказателствата, които се събират към констатациите в одитните доклади се различават от тези по административнонаказателните преписки. Във връзка с доказателствата, които се събират по Закона за административните нарушения и наказания, съществуват различия в доказателствата, които намират отношение в работата на контролните органи на СП при изпълнение на техните одитни ангажименти. Целта на събирането на доказателства е да се установят всички факти и обстоятелства, относими към предмета на административното производство (Цанков, 2016, с. 13). От извършеното проучване сред одиторите, работещи в дирекциите „Одити за съответствие при финансовото управление“ I и II на Сметната палата на РБългария се установи, че най-честите доказателства които се събират при контролните процедури върху обществените поръчки са: *констативен протокол за извършена проверка,*

справка за проведени обществени поръчки по реда на ЗОП, справка за проведени обществени поръчки по реда на Глава осма „а” от ЗОП (отм.), договор (покупко–продажба, наем, поръчка, изработка и др.) (96,08%), спецификация към договор; обявление за възложена обществена поръчка, информация за сключен договор. От съществено значение са и други доказателства като: доклади от предходни одити в случаите, когато възложителят е бил одитиран, искания за доставки, становища на АОП, документи за плащания, извлечения от счетоводни и други програмни продукти, информацията поискана от АОП, контролните листове, работни документи съставени от одитора и др. Част от посочените доказателства се набират от досието, тъй като в него се съдържа информация за проведената процедура. **Действащото законодателство посочва, какво да бъде минималното съдържание на документацията в досието на поръчката, като по този начин се предопределят обектите на контрол в него и доказателствата които следва да се съберат.**

Доказателствата в административния процес са факти, свързани с определени обстоятелства, значими за правата и задълженията на законните интереси на гражданите и организациите. Те трябва да бъдат констатирани по определен ред, предвиден в Административнопроцесуалния кодекс (Административнопроцесуален кодекс, 2017, чл. 37). Съгласно законодателството допустими са всякакви доказателства, които са относими към предмета на производството и събрани по надлежен ред и с определените законови средства. Не са допустими единствено доказателства, получени чрез използване на специални разузнавателни средства, съгласно нормите посочени в Закона за специалните разузнавателни средства (Закон за Специалните разузнавателни средства, 2017, чл. 32). Доказателствата, които най-често се събират, във връзка с административните производства, са: докладни записки, доколкото са относими към предмета на спора (Решение № 4832, 2015), протоколи, счетоводни документи, справки и др.

Докато при административните производства има определени доказателства, които следва да се използват то тези, които са посочени в Международните одиторски стандарти не са съотносими към доказателствата, въз основа на които се търси административнонаказателна отговорност. Причината за това е, че според одиторските стандартите доказателствата могат да бъдат различни. Въпреки това може да се предположи, че разглеждането на основните видове доказателства е полезно за одитната практика. Значението на това се разбира от експерти (Whittington & Pany, Principles of Auditing and Other Assurance Service, 2012 pp. 142 – 148), които работят в областта на одита и посочват следните доказателства:

- информация от счетоводната информационна система;
- документални доказателства;
- изявления на трети лица;
- физически доказателства;
- връзки между данни и др.

Третият аспект, който бихме могли да засегнем в настоящата разработка е при какви случаи следва да се търси административнонаказателна отговорност. Законодателя ясно е посочил, че тя се търси само за деяния, които са включени в административнонаказателните разпоредби на ЗОП. Съставите на административнонаказателните производства могат да бъдат групирани по **следния начин:**

- Нарушения на законодателството, които водят до неспазване на принципите на ЗОП. Тук не трябва да се нарушава основното изискване на законодателството в областта на процеса по възлагане и изпълнение на обществените поръчки, и по-специално факта, че с него се осигурява свободно движение на стоки и услуги. **Към нарушенията, които водят до неспазване на принципите спадат случаите на:** ограничаване на конкуренцията чрез включване на условия или изисквания, които дават необосновано предимство или неправилно ограничават участието на стопанските субекти в обществени поръчки; утвърждаването на техническите спецификации; нарушенията, свързани с оповестяване откриването на процедурите относно неизпращането на информацията официален вестник на ЕС и до Регистъра за обществени поръчки.

- Нарушения на законодателството, които имат процедурен характер. Тук могат да бъдат причислени нарушенията относно: обществените поръчки за специализираните предприятия и кооперации на хора с увреждания да не бъдат запазвани за тях; разделянето на обществените поръчки на части с цел прилагане на ред за възлагане за по-ниски стойности; избора на метод за определяне на прогнозната стойност; отпадане на някое от условията необходими за сключване на договори „inhouse” по реда на предвидените изключения за публичните и за секторните възложители; неоснователното изменение на договора за обществена поръчка/рамковото споразумение; превишаване на допустимите срокове за действие на рамковото споразумение и договора за обществена поръчка и др.

4. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В *заключение* на разгледаната проблематика може да се обобщи, че посредством възможността, която е предоставена на контролните органи от Сметната палата, се цели да се въздейства върху поведението на възложителите на обществени поръчки. Чрез съставянето на актове се търси полагащата се отговорност от възложителите във всички случаи когато са констатирани конкретните нарушения, посочени в законодателството. С приемането на новия ЗОП „*санкционно-репресивната функция*” може да се реализира по-ефективно поради уеднаквяване статута на възложителите. Осъществяването на тази функция в хода на одита отнема част от времето за извършването, като се събират доказателства, които се различават от тези, които се образуват във връзка с административнонаказателните преписки.

Въз основа на направения анализ относно възможността за съставяне на актове за установяване на административни нарушения при одита върху обществените поръчки могат да се посочат следните *изводи*:

Първо, анализът на данните от годишните доклади на Сметната палата и според дадените отговори на анкетираните одитори може да се посочи виждането, че търсенето на *административнонаказателна отговорност не е ефективна функция на одита*. Голяма част от съставените АУАН биват обжалвани от възложителите и последствие отменени.

Второ, посредством възможността за съставяне на АУАН се *нарушава връзката на доверие между възложителите и контролните органи*. Съществуването ѝ е основополагащо за одита като дейност, имащ за цел да установява причини за евентуални несъответствия и да дава адекватни препоръки за отстраняването им.

Трето, санкционно-репресивната функция, която е вменена на контролните органи от Сметната палата *не е присъща за тяхната дейност*. Тази функция е характерна по-скоро за другия орган за последващ контрол – Агенцията за държавна финансова инспекция.

5. ЛИТЕРАТУРА

1. Административнопроцесуален кодекс // ДВ, обн. бр. 30 от 11. 04. 2006 г., изм. ДВ. бр. 65 от 07. 08. 2018 г.
2. Закон за обществените поръчки // ДВ, обн. бр. 13 от 16. 02. 2016 г., доп. ДВ. бр. 80 от 28. 09. 2018 г.
3. Закон за обществените поръчки в сила към 16.02.2016 г. (отм.)
4. Закон за специалните разузнавателни средства // ДВ, обн. бр. 95 от 21. 10. 1997 г., доп. ДВ. бр. 56 от 06. 07. 2018 г.
5. Решение № 4832 по адм.д. № 5729/2014 на ВАС
6. Димитров, В. (2012). Одитът в България. София: Фосия.
7. Кацарова, М. Обособени правила за провеждане на процедурите. Публично състезание и пряко договаряне по ЗОП // Обществени поръчки, София, 2016 г., И5.
8. Кацарова, М. Субекти, обекти и стойност на обществените поръчки по новия Закон за обществените поръчки // Обществени поръчки, София, 2016 г., И2.
9. Караджова, М. (2009). Особенности на възложителите на възложителите на обществени поръчки, имащи публичноправен характер – съгласно българското и европейското законодателство. *Научна конференция с международно участие „Съвременни управленски практики VI”*. с. 177-183. Бургас: Издателство "БСУ".
10. Мавров, М. Практически проблеми с новата дефиниция за възложител на обществени поръчки // Обществени поръчки, София, 2018 г., И5.
11. Марков, М., Димова, Е., Александров, А., Кацарова, М. (2016). Обществени поръчки (Том 1). София: ИК „Труд и право”.
12. Цанков, П. Доказателства и доказателствени средства в административното производство по ДОПК // Данъците в Република България, София, 2016 г., И5-6.
13. Whittington, O., & Pany, K. (2012). *Principles of Auditing and Other Assurance Service*. New York: McGraw-Hill/ Irwin.